Työ ja turva -osasto/PV/ea 18.5.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

VNS 3/2021 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025

Koronakriisin aiheuttamasta tilanteesta selviämiseen on liittynyt lukuisia kohdennettuja ja elvyttäviä toimenpiteitä. Työntekijöiden toimeentulon turvaaminen äkillisten lomautusten ja työpaikan menetysten aikana on ollut SAK:n näkemyksen mukaan ensiarvoisen tärkeää. Osa työntekijöistä ei enää pääse palaamaan entisiin tehtäviinsä ja eri toimialoilla on kriisin seurauksena käynnissä rakennemuutoksia. Tarve sosiaaliturvaan sekä -palveluihin on kasvanut ja tulee jatkumaan myös seuraavina vuosina. Korona vaikuttaa tältä osin julkisen talouden tilaan sekä valtion rahoitustarpeisiin vielä pitkään. SAK tukee hallituksen linjaa, jonka mukaan vuosien 2022–2023 kehystä on päätetty korottaa.

Osana koronatoimia työmarkkinajärjestöt sopivat keväällä 2020 TyEL järjestelmään liittyvän EMU puskurin käytöstä. Työnantajan työeläkemaksua alennettiin väliaikaisesti koronan aiheuttaman heikon suhdannetilanteen helpottamiseksi 2,6 prosentilla 1.5.-31.12.2020 väliseltä ajalta. Samassa yhteydessä sovittiin puskurin palauttamisesta ennalleen korottamalla maksua vuosien 2022—2025 aikana. Tämä näkyy sovitusti myös julkisen talouden suunnitelmassa.

Koronakriisin aiheuttama nopea työttömyyden kasvu heikensi myös Kelan, työttömyyskassojen ja Työllisyysrahaston etuuden maksua sekä rahoitusasemaa. Tilannetta on tasoittanut mm. valtion tuki sekä vuoden 2021 työttömyysvakuutusmaksuja korotus. Julkisen talouden suunnitelmassa arviona on työttömyysasteen pysyminen korkealla seuraavien vuosien aikana. SAK painottaa tämän vaativan lisää resurssointia aktiiviseen työvoimapolitiikkaan ja kiinnittävän huomiota sosiaaliturvan rahoituksen riittävyyteen.

Väliaikaisia työttömyysturvan parannuksia lukuun ottamatta useat työntekijöihin kohdistuvat sosiaaliturvan ja -palveluiden muutokset ovat olleet sidottuja työllisyyden edistämiseen. Muun muassa päätös ikääntyvien pitkäaikaistyöttömien työttömyysturvan lisäpäivien poistosta on hallituksen toimesta jo tehty ja näkyy julkisen talouden suunnitelmassa. Tulevan pohjoismaisen työvoimapalvelumallin käyttöönoton tulee tukea työllisyyttä työttömien henkilökohtaisen palvelun ja tuen lisääntymisellä. Ei tarpeettomalla velvoitteiden kiristämisellä.

Suunnitelmassa todetaan hallituskauden loppuun mennessä tehtävistä lisätyöllisyystoimista, jotka vahvistaisivat julkista taloutta 110 milj. eurolla. SAK painottaa, ettei näiden toimien tule sisältää lisää sosiaaliturvan

leikkauksia. Tuoreen Suomea koskevan OECD tutkimuksen mukaan työllistymisen esteet liittyvät erityisesti terveys- ja työnhakuongelmiin. Työllisyystoimien tulisi näin ollen keskittyä edellä mainittujen ongelmien ratkaisemiseen eikä työttömien toimeentulon heikentämiseen.

Osatyökykyisten työllisyyden edistämiseen panostetaan suunnitelmassa monipuolisesti eri hallinnonaloilla tehtävissä ratkaisuissa. Työ- ja elinkeinoministeriön puolelta SAK kannattaa Välittäjä Oy:n perustamista sekä julkisten hankintojen vauhdittamisohjelmaa, jossa kuntia tuetaan asettamaan ostopalveluihinsa sosiaalisia kriteerejä esimerkiksi pitkään työttömänä olleen tai osatyökykyisten työllistämiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön puolella on ollut jo pitkään valmisteilla osatyökyvyttömyyseläkkeen lineaarisen mallin toteuttaminen. Vuonna 2023 käyttöön otettavaksi ehdotetussa mallissa osatyökyvyttömyyseläke ja ansiotulot sovitettaisiin yhteen siten, että eläke pienenee vähitellen työansioiden ylitettyä suojaosan. SAK on ollut mukana valmistelemassa mallia ja tukee siihen liittyvää työllisyystavoitetta.

SAK toteaa, että parhaimmat työllisyysvaikutukset saadaan aikaan, mikäli pystytään panostamaan työkykypalveluihin ja niiden oikea-aikaisuuteen, kuntoutuksen kehittämiseen sekä etuuksien yhteensovittamiseen riittävällä tavalla. Lisäresurssointi ei yksin riitä, vaan tarvitaan myös uusia toimintamalleja ja palveluissa työskentelevien ammattilaisten työkykyongelmiin liittyvän osaamisen vahvistamista. Tähän liittyen on hankkeita aluillaan, mm. työkykyohjelmassa sekä tulevaisuuden sote-keskushankkeissa.

Hyvinvointialueiden on suunnitelmien mukaan tarkoitus aloittaa toimintansa vuoden 2023 alussa. Hyvinvointialueiden valmisteluun ja toimeenpanoon todetaan kohdistettavan pääosin valtion rahoitusta mm. toiminnan käynnistämisen ja ICT-muutoskustannusten osalta. Digitalisaation kehittämiseen varattu rahoitus vaikuttaa kuitenkin riittämättömältä verrattuna esim. Apotti järjestelmään, johon on kulunut kohta 800 milj. euroa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistukseen ja sote-keskusten voimaantuloon todetaan varauduttavan palvelurakennetta kehittämällä. Tähän tarkoitukseen on varattu 132,9 milj. euroa v. 2022 ja määrärahoista valtaosa kohdentuu tulevaisuuden sote-keskuksen, vanhuspalveluiden kehittämisen, kansallisen mielenterveysstrategian, kuntoutuksen kehittämisen ja peruspalveluiden saatavuuden parantamisen kokonaisuuksien kehittämiseen ennen niiden siirtymistä pysyviksi tulevien hyvinvointialueiden menoiksi.

Työ ja turva -osasto/PV/ea 18.5.2021

SAK toteaa, että koronan myötä hyvinvointialueille kertyy mittava muiden sairauksien hoito- ja kuntoutusvelka. Tähän olisi julkisen talouden suunnitelmassa kiinnitettävä enemmän huomiota ja suunnattava myös lisärahoitusta. Mikäli työkyvyn tukitarpeiden tarjoamisessa epäonnistutaan, työurat eivät pitene ja tällä on vaikutuksia julkinen talouden heikentymiseen.

Työntekijöiden kannalta olennaista on parantaa myös työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Tämä tapahtuu julkisen talouden suunnitelmaan kirjatun mukaisesti muun muassa perhevapaita sekä varhaiskasvatuspalveluita kehittämällä. Yhdessä valmistellun perhevapaauudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2022. Uudistus aiheuttaa kustannuksia toimeenpanoon, mutta lisää SAK:n näkemyksen perheiden valinnanmahdollisuuksia sekä yhdenvertaisuutta.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot Sosiaaliasioiden päällikkö Pirjo Väänänen, pirjo.vaananen@sak.fi